

**Anna Kadeřábková – Vojtěch Spěváček – Milan Žák (eds.):
Růst, stabilita a konkurenceschopnost: Aktuální problémy
české ekonomiky na cestě do EU.**

1. vydání. Praha: Linde, 2003, 329 stran, ISBN 80-86131-35-1 (signatura knihovny ÚMV 49 745).

Recenzovaná publikace představuje obsáhlý soubor odborných textů, které jsou výstupem dvou grantových projektů, řešených na Fakultě národohospodářské Vysoké školy ekonomické (VŠE) v Praze. Její text je rozčleněn do tří základních částí, dále rozdělených do jednotlivých kapitol (jedenáct) a subkapitol. První část (složená ze tří kapitol) se zaměřuje na širší souvislosti vrcholících příprav České republiky (ČR) na vstup do Evropské unie (EU), které překračují rámec úzce ekonomického pohledu a dotýkají se rovněž oblastí, jež tvoří předmět politologického a sociologického výzkumu (veřejné mínění, politická rizika, korupce, zájmové skupiny aj.). Druhá část se velmi podrobně a mnohostranně (v pěti kapitolách) zabývá problematikou makroekonomického vývoje ČR a jeho mezinárodním srovnáváním (především s ostatními kandidátskými zeměmi střední Evropy). Značnou část tohoto úseku textu tvoří však různé obecné teoretické výklady o způsobu měření a mezinárodního srovnávání hrubého domácího produktu (HDP). Třetí část (zahrnující tři kapitoly) pojednává o přímých zahraničních investicích v tranzitivních ekonomikách a o jejich významu pro růst konkurenceschopnosti těchto ekonomik.

První část recenzované knihy se značně obecným názvem *Politicko-ekonomické souvislosti vstupu do Evropské unie* začíná kapitolou prof. Ludka Urbana,¹ nazvanou *Česká republika na prahu Evropské unie*. Jde o velmi konzistentní a přitom čtivou a svižnou formou napsaný text, snažící se na poměrně malém prostoru shrnout aktuální pozici ČR na prahu jejího vstupu do EU a charakterizovat jak důsledky vstupu pro ČR, tak i problémy, které jsou s rozšířením spojeny na straně Unie. Všímá si mj. vývoje hodnocení ČR v pravidelných zprávách Evropské komise, jehož postupné vylepšování vyvrcholilo ve zprávě z října 2002. Tato zpráva uvádí, že „*hospodářství jako celek dosáhlo uspokojivé úrovně konkurenceschopnosti*“ a že „*Česká republika by měla být schopna se vypořádat s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci Evropské unie*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 29), a to bez stanovení nějakého časového horizontu, tedy třeba neprodleň. Autor konstatuje, že jde o „*uznání české hospodářské politiky, kterou Komise hodnotí velmi pozitivně, a zásluhu o příznivé výsledky v konkurenceschopnosti připisuje právě jí*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003).

L. Urban si dále klade otázku, „*jak se budou vyvíjet ceny a mzdy po vstupu*“, a zároveň konstatuje, že odpověď na ni „*je nesmírně složitá, protože závisí na množství faktorů, které lze obtížně předvídat*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 30). Obecně platí, že „*po vstupu se otevře značný prostor pro cenový růst*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 31). Tento růst bude však rozložen do delšího časového období a samozřejmě bude doprovázen rovněž zvyšováním mezd. V citlivém období nominální konvergence, které bude po vstupu následovat, bude hrát zásadní roli „*citlivá hospodářská politika, která je schopná pružné reakce*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 32).

Druhá kapitola první části, jejímž autorem je prof. Milan Žák z VŠE, se zabývá otázkami politického rizika (míněno ve vztahu k ekonomice, k podnikání a k zahraničním investicím) a korupce v kandidátských zemích EU. Stručně nastiňuje různé chápání pojmu *politické riziko* v soudobé (především americké) odborné literatuře. Tato literatura v podstatě definuje politické riziko „*jako nebezpečí politického zásahu, který změní podmínky pro podnikání*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 39). Autor se dále zabývá různými formami měření tohoto fenoménu, které je ve většině případů založeno na tzv.

měkkých datech, získávaných především sociologickými metodami a „vyjadřuj[ící] ná-zory, postoje, hodnotové soudy“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 38). V uvedené souvislosti je ovšem třeba interpretovat výsledky výzkumů v této oblasti a jejich průkaznost.

Na základě analyzovaných dat M. Žák dospívá k závěru, že „vyšší úroveň politického rizika kandidátských zemí oproti zemím EU je výzvou, která ukazuje možné oblasti zlepšení politického klimatu v jednotlivých zemích a zároveň vede k naději, že snahy o členství v EU povedou v konečných důsledcích k rychlejšímu dosažení úrovně alespoň Španělska či Řecka“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 46–47). Dost zajímavé jsou potom Žákovy úvahy o nejasném „směru kauzality“ mezi indexem politického rizika a ekonomickou úrovní země: „Otázkou je, zda nižší politické riziko je průvodním jevem výkonnosti ekonomiky, což by znamenalo, že zvýšením výkonnosti ekonomiky se automaticky snižuje politické riziko, či zda je tomu naopak, totiž, že snížení politického rizika vede k prosperitě země, a tím i k růstu hrubého domácího produktu.“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 48.) Autor si přitom však uvědomuje, že: „Otázka se stane irelevantní v případě, když z výsledků tohoto srovnání chceme vyvodit doporučení pro činnost vlád, doporučení pro zvýšení kvality politického klimatu v jednotlivých zemích.“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 48–49.)

S problematikou politického rizika úzce souvisí i otázka *korupce*, jíž se M. Žák v uvedené kapitole rovněž zabývá. Podává zde různá mezinárodní srovnání postavení ČR v této oblasti, která pro naši republiku vyznívají velmi nelichotivě, a to jak při srovnání s členskými státy EU, tak i při srovnání s ostatními kandidátskými zeměmi. Její postavení se prý přitom neustále zhoršuje, protože „mezi lety 1998–2002 sestoupila... z 37. na 52. místo v souboru 103 zemí“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 52).

Při čtení těchto řádek se lze pouze stěží ubránit určitým pochybnostem a dojmu, že toto hodnocení, založené na velmi „měkkých“ datech v podobě hodnocení ze strany různých subjektů, není z hlediska ČR zcela objektivní a spravedlivé, zejména, je-li čtenář alespoň velmi zběžně seznámen s reálnou situací v dalších zemích s tranzitivní ekonomikou. Přitom se vtírá podezření, že na tato hodnocení mělo snad až příliš velký vliv velmi málo vyvážené hodnocení společensko-politické reality v době tzv. opoziční smlouvy ze strany většiny sdělovacích prostředků, které však bylo do velké míry motivováno zájmy politických subjektů stojících mimo uvedený politický kartel. Masivní příliv přímých zahraničních investic do naší republiky, k němuž v uvedeném období dochází, svědčí ostatně o tom, že přinejmenším zahraniční investoři situaci v ČR zase tak katastroficky nevnímali. Výše uvedené pochybnosti však v žádném případě nemají zastřít skutečnost, že korupce u nás v současné době skutečně představuje závažný problém.

Poslední kapitola první části recenzované publikace má název *Zájmové skupiny – teoretická východiska a praktické implikace*. Jejími autory jsou ing. Šárka Laboutková a ing. Bořek Vašíček. Je třeba říci, že od ostatních kapitol recenzované publikace se tato liší výraznou politicko-ideologickou profilací, neboť její autoři se nijak netají svým ztotožněním s americkými neokonzervativními myšlenkovými směry (chicagská škola, virginská škola, teorie veřejné volby apod.).² Uvedené myšlenkové koncepce se – stručně a zjednodušeně řečeno – vyznačují příkrým a striktním odmítáním jakéhokoli kolektivního prosazování zájmů ve společnosti a v ekonomice, které podle jejich představitelů vede k omezování ekonomické svobody a k tzv. vyhledávání renty (*rent seeking*), což ve svém důsledku prý „duší ekonomiku“ (srov. Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 76).

Nejvíce „spadeno“ mají představitelé uvedených myšlenkových směrů – a naši autoři s nimi – tradičně na odbory. Při četbě toho, jak líčí jejich praktiky, tak mnohdy téměř stydne krev v žilách hrůzou: „Dnes je odborové hnutí v mnohých případech založeno na nátlaku a donucení, a to vůči členům, od kterých se vyžaduje v případě stávky solidarita, nečlenům, kteří se musí organizovat, a samozřejmě vůči zaměstnavatelům... Tato situace si postupně vynutila reakci zaměstnavatelů, kteří se začali rovněž organizovat [neviní, leč

svedení – pozn. aut.]“ A dále: „Každodenní realita, kdy odbory ztěžují či znemožňují přístup k zaměstnání v příslušném podniku nečlenům, kdy nutí členy chovat se určitým způsobem, např. při stávce, a kdy omezují možnost zaměstnavatelů svobodně přijímat a propouštět své pracovníky a stanovovat jejich mzdy, vede nepochybně k celospolečenskému omezení ekonomické svobody.“³ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 82–83.) Kritice jsou zde podrobeny rovněž různé profesní komory, které „jsou často založeny na stejném donucení jako odbory“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 83). Shovívavý vztah mají autoři naopak ke skupinám, které nemají „cíle čistě ekonomické, směřující k redistribuci produktu“ a které „mohou usilovat o cíle sociální, politické, náboženské či filantropické“. Jejich existenci lze podle nich „naopak vnímat pozitivně, protože svou činností přispívají k tvorbě občanské společnosti“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 84).

Za velmi překvapivé je možné označit, že v poslední subkapitole této kapitoly, nazvané *Zájemové skupiny a lobbying v Evropské unii*, není na adresu EU uvedeno doslova ani jediné slovo kritiky. Viděno prizmatem výše uvedených názorových koncepcí by přitom Unie a její orgány měly být považovány prakticky za semeniště veškerých nepravostí, neboť naslouchání různým lobbyistickým skupinám a sociální dialog dnes představují jednu z hlavních metod práce evropských orgánů a EU dokonce provádí i určitou – byť velmi neselektivní – formu tzv. průmyslové politiky, o níž se v předcházející subkapitole autoři vyjadřují velmi nelichotivě: „Velkým nebezpečím může být... tzv. průmyslová politika, kdy vláda přímo spolupracuje s různými sdruženími zaměstnavatelů a zaměstnanců, jejichž reprezentativnost je nezřídka pochybná, přičemž o motivaci jejich aktivit nemůže být pochyb.“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 83.)

Všechny další kapitoly recenzované knihy již nevybočují z rámce ekonomické analýzy, vedené snahou o přísnou objektivitu, nezátíženou určitými politicko-ideologickými preferencemi. Úvodní kapitola druhé části publikace je nazvána *Makroekonomický vývoj České republiky v mezinárodním kontextu* (jejím autorem je prof. Vojtěch Spěváček).⁴ Jde o velmi svislně napsanou a poměrně stručnou konjunkturní analýzu vývoje české ekonomiky a ekonomik dalších vybraných kandidátských, respektive tranzitivních zemí v období 1995–2002 a o jejich vzájemné srovnání. Vedle dynamiky vývoje HDP si autor všímá vývoje inflace, nezaměstnanosti a platební bilance, přičemž vždy hledá podobnosti a rozdíly ve vývoji v jednotlivých státech.

Při analýze vývoje české ekonomiky si např. všímá její dost dlouhé a poměrně nečekané recese v letech 1997–1999, jejímiž příčinami podle jeho názoru byly: „Silná restriktce měnové politiky, dva balíčky vládních opatření a nedostatečná podniková restrukturalizace.“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 99.) Na základě mezinárodních komparací potom konstatuje, že „z hlediska ekonomického růstu ČR nepatřila k nejúspěšnějším zemím“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 110). Její relativní postavení v oblasti ekonomické úrovně vůči průměru patnácti členských států EU se totiž snížilo z 64 % v roce 1996 na 57 % v roce 2001. Česká ekonomika tedy v uvedeném období nezaznamenala žádoucí konvergenci vůči ekonomické úrovni EU, nýbrž naopak divergenci. Ze všech stredo-evropských kandidátských zemí růstově nejúspěšnější maďarská ekonomika přitom ve stejném období zaznamenala zlepšení své relativní pozice vůči průměru EU ze 46 % na 51 %. Postavení slovinské ekonomiky se v uvedeném období ze stejného základu, jaký měla v roce 1996 ČR (tedy 64 %), dále zvýšilo na 69 %. Nárůst z 36 % na 40 % přitom zaznamenalo rovněž Polsko. Neuspokojivý vývoj české ekonomiky byl podle autorova názoru v podstatě důsledkem „podcenění potřeby institucionálních reforem, české cesty privatizace a hospodářské politiky, která kromě určité nekoordinovanosti kladla velký důraz na makroekonomickou stabilizaci“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 121).

Další dvě kapitoly druhé části publikace jsou svým zaměřením na mezinárodní srovnávání ekonomické úrovně a dalších makroekonomických parametrů tematicky dost blízké.

První z nich, nazvaná *Mezinárodní srovnání HDP pomocí parity kupní síly*, jejímž autorem je prof. Vojtěch Spěváček, má převážně teoreticko-metodologický charakter. Její autor se především zaměřuje na vysvětlení, za jakých podmínek mohou být údaje o výkonnosti ekonomik vzájemně srovnatelné, a to jak „v prostoru“ (tj. údaje za jednotlivé země), tak „v čase“ (tj. údaje o HDP dané země v různých obdobích). Hlavní pozornost proto věnuje systému národního účetnictví a kategorii *parita kupní síly (purchasing power parity – PPP)*, „*kteřá zajišťuje cenovou srovnatelnost mezi zeměmi a regiony*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 123). Rovněž přibližuje výsledky zatím posledního mezinárodního srovnávacího programu HDP, organizovaného OECD v roce 1999.

Konkrétněji a více na problematiku ČR je zaměřen příspěvek JUDr. Vladimíra Nachtigala *Vývoj reálné a cenové konvergence české ekonomiky v mezinárodním srovnání*. Jeho teoreticko-metodologický úvod (subkapitola 3.1 až 3.4) se však do určité míry překrývá s výkladem podaným v předcházející kapitole. Proces ekonomické konvergence ČR a dalších kandidátských zemí střední Evropy, jehož rychlost a úspěšnost má značný význam z hlediska budoucí role těchto států v EU, je v celé stati důsledně analyzován z dvojího úhlu pohledu – z reálného a z nominálního. „*Reálnou konvergencí rozumíme sblížení ekonomické výkonnosti, která může být aproximována měřítky typu hrubý domácí produkt na hlavu v paritě kupní síly. Nominální konvergencí pak můžeme v úzkém pojetí rozumět sblížení ekonomik i z hlediska cenových charakteristik, např. z hlediska hrubého domácího produktu na hlavu ve společné měně.*“ (Cit. dle Frait a Komárek, in: Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 145.)

Další příspěvek, jehož autorem je ing. Jan Kubíček, se zabývá kurzovým vývojem stře-doevropských zemí. V jeho první části autor srovnává vývoj kurzových systémů v ČR, v Polsku, v Maďarsku a na Slovensku ve druhé polovině 90. let a na počátku nové dekády. Obecně platí, že se tyto systémy sice vzájemně dost lišily, avšak ve všech uvedených případech je možné vysledovat tendenci postupného přechodu od řízeného k plovoucímu kurzu.⁵

V další části svého příspěvku se J. Kubíček zabývá problematikou rozšíření Evropské měnové unie o nové členské státy EU. Vzhledem k výrazně nižší cenové hladině v kandidátských zemích oproti průměru za státy měnové unie varuje před příliš striktním prosazováním maastrichtského kritéria cenové stability vůči novým členským státům, neboť jejich snaha vyhovět mu za každou cenu by mohla blokovat nutný a žádoucí proces nominální konvergence, respektive odložit ho až na dobu po vstupu, kdy by v těchto zemích opět došlo k nárůstu inflace. A navíc „*bude snaha kandidátských zemí vejít se do stanoveného inflačního kritéria vést k nominálnímu posilování kurzu. To by však mohlo být v rozporu s kurzovým kritériem vstupu do EMU.*“⁶ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 182.) Doporučení autora této kapitoly je tedy jasné: „*Domnívám se proto, že inflační kritérium by mělo být upraveno tak, aby nebylo v rozporu s konvergenčním procesem a kritériem kurzovým a aby nevedlo ke zbytečným výkyvům v míře inflace.*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003.)

Poslední (pátá) kapitola třetí části recenzované publikace má název *Řízení státního dluhu České republiky*. Jejím autorem je ing. Petr Pavelek. V tomto případě jde o velmi fundovaný odborný text, uvádějící čtenáře do této velmi komplexní a dynamické sféry národohospodářské praxe, který je přitom napsán čtivým a přehledným stylem. Autor je nepochybně nejen špičkovým odborníkem v této oblasti, ale pravděpodobně zároveň osobou pohybující se velmi blízko praxe managementu veřejného dluhu v ČR, tedy s největší pravděpodobností zaměstnanec Ministerstva financí ČR.⁷

P. Pavelek ve svém výkladu vychází z následující základní definice: „*Politiku řízení státního dluhu lze obecně vymezit jako proces přijímání rozhodnutí o dluhové strategii, instrumentariu, emisních technikách a institucionálních aspektech a jejich následná praktická implementace tak, aby bylo dosaženo daných cílů.*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 187.) Primárním cílem této politiky obvykle bývá „*zajištění výpůjčních po-*

třeb a uspokojení splatných závazků centrální vlády s minimálními ekonomickými náklady a při udržení akceptovatelné míry rizik“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003). Sekundárním cílem potom bývá „podpora efektivnosti a likvidity domácího kapitálového trhu“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003).

Vzhledem ke značnému nárůstu státního dluhu v posledním období se tato oblast pro ČR stává stále aktuálnější a naléhavější, nehledě na to, že stále patří k nejméně zadluženým zemím v rámci OECD. V této souvislosti je třeba považovat za varovné, že zmíněná oblast se v naší republice nachází z legislativního, institucionálního i operativního hlediska ve značně neutěšeném stavu, což by mohlo v budoucnu zostřit fiskální rizika. „*Poddimenzovanost a neefektivní institucionální rámec politiky dluhového řízení činí z této oblasti hospodářské politiky z ČR prozatím rozvojovou zemi.*“⁸ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, s. 208.)

Třetí část recenzované publikace s názvem *Konkurenční výhoda a přímé zahraniční investice* (sestavená ze tří kapitol) se věnuje analýze konkurenčních výhod tranzitivních ekonomik a úloze přímých zahraničních investic (PZI) při zvyšování konkurenceschopnosti uvedených ekonomik. Pozornost je věnována rovněž politice podpory PZI.

První kapitola této části, jejíž autorkou je dr. Anna Kadeřábková, má název *Konkurenční výhoda tranzitivních ekonomik*. Jde o velmi obsáhlý a rozsáhlý příspěvek, usilující o komplexní analýzu uvedené problematiky z kvalitativního i kvantitativního hlediska.⁹ Podle autorčina názoru existují v zásadě dva typy konkurenčních výhod na světovém trhu: *cenově-nákladová*, založená na nízkých mzdách a na podhodnocené domácí měně, a *kvalitativní*, spočívající na schopnosti „*produkovat vysoce kvalitní výstup za ceny, které umožní zvyšování důchodů domácích výrobních faktorů*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 215). Většina tranzitivních ekonomik (včetně ČR) dosud spoléhá především na cenově-nákladovou konkurenceschopnost, což se však pro ně stává vzhledem k růstu domácích nákladů a ke zhodnocování jejich měn stále obtížnějším. Naléhavou aktuální výzvou je tedy pro ně nutnost přechodu rozhodujících segmentů jejich ekonomik ke kvalitativně orientované konkurenční výhodě. Při technologickém dohánění nejnávýspěšnějších ekonomik hrají nezastupitelnou roli právě PZI. Avšak: „*Aktivity zaměřené na přilákání zahraničních investorů je... třeba doplnit systematickým úsilím o zvýšení kvality domácích výrobních faktorů (a efektivnosti jejich alokace), která přispěje ke změně zdrojů komparativní výhody a charakteru konkurenční výhody v dlouhodobě udržitelném horizontu.*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 276.) Při zvládnutí těchto úkolů hrají nezastupitelnou roli vláda a celý veřejný sektor.

Na předcházející stať navazuje druhá kapitola poslední části recenzované publikace s názvem *Význam přímých zahraničních investic ve zpracovatelském průmyslu*, jejímž autorem je ing. Martin Srholec. Lze říci, že jsou zde na poněkud konkrétnější rovině výkladu testovány některé obecné premisy vyslovené v první kapitole, a to zejména konkrétní vliv PZI na zvyšování technologické úrovně kandidátských zemí střední Evropy. Součástí tohoto příspěvku je i určitá případová studie, rozebírající obchod s komponenty v automobilovém průmyslu ve čtyřech státech střední Evropy (v ČR, na Slovensku, v Polsku a v Maďarsku) v závislosti na působení zahraničních společností v těchto zemích. Autor dospívá k závěru, že: „*Dosavadní studie sice prokázaly významný přímý technologický transfer mezi centrálou a pobočkou PZI v hostitelské zemi, nepřímý transfer do domácích podniků však nebyl dostatečně prokázán a dosud naopak převažuje vytlačovací efekt PZI.*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 305.) Pro překonání bariér bránících výraznějšímu šíření pokročilých technologií ze zahraničních podniků směrem k domácím podnikům musejí ještě mnoho práce vykonat především samy kandidátské země.

Poslední kapitola celé knihy – *Hospodářská politika vůči přímým zahraničním investicím* – se zabývá problematikou politiky podpory PZI ze strany jednotlivých států, především kandidátských zemí střední Evropy. Jejimi autory jsou ing. Miroslav Plojhar a ing. Martin Srholec. Zmíněnou politiku analyzují na základě teoretických premis školy

veřejné volby, přičemž dospívají k závěru, že investiční pobídky mohou za určitých okolností představovat jisté riziko. Především se vyslovují proti selektivně orientovaným investičním pobídkám, které si kladou za cíl přednostní rozvoj určitých národohospodářských odvětví, neboť: „*Zacílení hospodářské politiky na rozvoj úzce vymezených odvětví nebo segmentů zahraničního obchodu je učebnicovým příkladem průmyslové politiky vybírání vítězů.*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 322.) Shovívavější vztah mají však vůči proinvestiční politice, snažící se „*podporovat příliv aktivit s obecně vysokou kvalifikační a technologickou náročností*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003).

M. Plojhar a M. Srholec si realisticky uvědomují, že investiční pobídky se dnes staly neodmyslitelnou součástí hospodářských politik většiny zemí světa, s níž jako se samozřejmostí již počítají rovněž nadnárodní korporace, a proto nelze očekávat, že by v dohledné době mohlo dojít k jejich odbourání. Přimlouvají se však za mezinárodní koordinaci politik podpory PZI za účelem jejího udržení v určitých mezích. Vyslovují se především proti ostré a ničím neomezované konkurenci blízkých regionů, pokud jde o výši různých nabízených podpor: „*Mezinárodní dohody o zamezení hospodářské politiky ožebračování souseda by... mělo být dosaženo na všech třech trzích – trhu zboží, kapitálu i práce.*“ (Kadeřábková – Spěváček – Žák /eds./, 2003, s. 326.) S tímto názorem lze obecně souhlasit, avšak podle mého názoru by taková dohoda měla zahrnovat též daňový, respektive sociální dumping (alespoň jejich nejostřejší projevy), neboť takovéto jednání rovněž výrazně omezuje prostor jednotlivých států pro sledování takové politiky, která co nejvíce odpovídá preferencím jejich obyvatel.

Nehledě na některé výše uvedené a v podstatě pouze drobné výhrady je možné recenzovanou publikaci jako celek hodnotit velmi pozitivně. Lze říci, že výzkum, realizovaný v rámci Fakulty národohospodářské VŠE, představuje ve velmi dobrém světle. Uspořádání jednotlivých příspěvků má jistou vnitřní logiku, a proto publikace do určité míry přesahuje formát pouhého sborníku. Zároveň je ovšem třeba dodat, že do logiky jednotlivých částí knihy zapadají některé příspěvky více (z obsahového hlediska nejkonzistentnější charakter má třetí část), zatímco jiné méně (poněkud rušivě působí např. zaměření třetí kapitoly první části především na výklad určitých amerických myšlenkových směrů či určité tematické překryvy mezi druhou a třetí kapitolou druhé části).

Z formálního hlediska v knize postrádám určité, byť třeba jen velmi stručné, „medailonky“ jednotlivých autorů, které by čtenáři poskytly alespoň nejzákladnější informaci o jejich celkové profesionální orientaci. Takovéto základní údaje o autorech jsou přitom v zahraničních publikacích zcela běžné. Velmi pozitivně je naopak třeba hodnotit přehledy literatury, uvedené za každou kapitolou (v některých případech velmi obsáhlé), jež mohou zájemcům o danou oblast ukázat, kde hledat další informace, a studiem jakých pramenů rozšiřovat své znalosti z uvedené oblasti.

Recenzovanou publikaci je možné vřele doporučit širokému okruhu odborných zájemců o jednotlivé tematické okruhy, tvořící obsah publikovaných příspěvků. Některé z nich jsou přitom pojaty značně teoreticky, zatímco jiné mají více popularizující charakter, z čehož vyplývá jejich přístupnost širšímu okruhu možných čtenářů (např. rovněž publicistům, zabývajícím se uvedenou problematikou). Lze očekávat, že většina zájemců si bude z knihy spíše vybírat ty její části, které budou odpovídat jejich potřebám a zájmům, což její charakter bez problémů umožňuje, spíše než by ji studovali od začátku až do konce.

Jan Hřích

¹ Prof. Luděk Urban je Jean Monnet Professor na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

² Jsem samozřejmě vzdálen toho, abych autorům jejich přesvědčení bral. Chci jen upozornit na to, že uvedená kapitola se svým pojetím poněkud liší od ostatních textů, které se snaží – a do velké míry úspěšně – o objektivní a vyvážený analytický přístup, nezátížený ideologickými inklinacemi. Je rovněž otázkou, do jaké míry text, jehož podstatnou část tvoří výklad učení různých amerických myšlenkových směrů, vůbec zapadá do kon-

cepcí knihy, která se má podle svého podtitulu zabývat především „aktuálními problémy české ekonomiky na cestě do EU“.

- ³ I když je pro mě toto zcela paušální hodnocení odborů a jejich úlohy nepřijatelné, je třeba připustit, že situace v některých zemích, zejména ve Velké Británii, se v 60. a 70. letech 20. století uvedenému popisu dost blížila. Rozhodně však nejde o aktuální hodnocení, o popis situace „dnes“.
- ⁴ Název této kapitoly se pouze posledním slovem liší od názvu celé druhé části publikace, který zní Makroekonomický vývoj České republiky v mezinárodním srovnání.
- ⁵ Zatímco Polsko a Maďarsko sledovaly v určitém období tzv. politiku posuvného zavěšení kurzu, která byla později nahrazena floatingem (v prvním případě v dubnu 2000, ve druhém v červenci 2001), ČR a Slovensko realizovaly do určité chvíle politiku centrální parity se stanoveným fluktuacním pásmem, od něhož však rovněž přešly k volnému floatingu (ČR v květnu 1997, SR v říjnu 1998).
- ⁶ Podle mého názoru zde však autor příspěvku poněkud nepřesně interpretuje kurzové kritérium pro vstup do měnové unie. Toto kritérium totiž výslovně zakazuje pouze devalvace národních měn, nikoli jejich revalvace. Případné tlaky na posilování kurzu, které by ho mohly vychýlit ze stanoveného oscilačního pásma, by tedy nové členské státy mohly řešit zvýšením centrální parity svých měn, tedy revalvací. (Pokud jde o znění příslušného kritéria, viz článek 3 Protokolu o kritériích konvergence v článku 121 Smlouvy o založení Evropského společenství. In: Amsterodamská smlouva. Praha: ÚMV, 1998, s. 151.)
- ⁷ Absence alespoň nejzákladnějších údajů o jednotlivých autorech v publikaci mě nutí zůstat v této oblasti tak trochu ve sféře dohadů.
- ⁸ Zatímco většina členských států OECD založila autonomní agentury pro řízení státního dluhu, v ČR tento velmi důležitý a odpovědný úkol náleží pouhému jedinému oddělení (oddělení státních cenných papírů), tedy nejnižšímu organizačnímu článku, v rámci Ministerstva financí, které má navíc zároveň za úkol aktuální každodenní řízení likvidity státní pokladny.
- ⁹ Délkou sedmdesáti stran jde o zdaleka nejrozsáhlejší příspěvek, uveřejněný v recenzované publikaci.